

Αλέξης Αγραφιώτης

5 τραγούδια σε ποίηση Paul Celan για τενόρο και πιάνο

από το „Fadensonnen“ (© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1968)

1. Der Schweigestoss 2. Heddergemüt 3. In den Geräuschen 4. Redewände 5. Tagbewurf

- E: Τι δυσκολίες υπάρχουν στην μελοποίηση ενός κειμένου;
- A: Σήμερα πλέον δεν μπορεί να γίνει μια απλή υπόκρουση στο κείμενο. Πρέπει να γεμίσει η ατμόσφαιρα του κειμένου με ανάλογη μουσική, δεν μιλάω για μελοποίηση.
- E: Το γέμισμα σημαίνει ίσος ότι κάτι λείπει στο κείμενο.
- A: Εδώ τίθεται η ερώτηση, εάν γενικά μπορεί να μελοποιηθούν ποιήματα, εννοώ τέτοια με μεγάλη εσωτερική έκφραση. Για αυτό είναι εύκολα κατανοητό ότι η μελοποιημένη ποίηση του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα συχνά δεν είναι παγκόσμια λογοτεχνία. Είναι ένα μεγάλο επίτευγμα του 20 αιώνα, ίσος και η αποτυχία του, ότι ασχολήθηκε με την παγκόσμια λογοτεχνία, όπως και στην όπερα (γερμ.: Literaturoper).
- E: Αυτό σημαίνει αυτομάτως μια ερμηνεία.
- A: Είδη η στοιχειοθέτηση του κειμένου είναι μια ερμηνεία του αυτόγραφου. Το μεγαλείο της ποίησης έγκειται στον πλούτο των διαφορετικών ερμηνειών που υπάρχουν, οι οποίες βρίσκονται στις διαφορετικές μελοποιήσεις.
- E: Πόσο απομακρύνεστε από το κείμενο;
- A: Βασικά δεν θέλω να απομακρυνθώ από το κείμενο αλλά να πετύχω μια υποκειμενική οντολογική ερμηνεία του κειμένου.
- E: Τι εννοείτε με οντολογία;
- A: Οντολογία ως φαίνεσθαι του όντος, όλων των ακραίων εμπειριών που αφορούν όλους τους ανθρώπους σε όλες τις γενιές. Με αυτό εννοώ περιοχές ανθρώπινης ύπαρξης πέρα του ολοκαυτώματος.
- E: Στον Paul Celan σίγουρα θα είναι πολύ εμπνευστική η σιγή η το άρρητο.
- A: Πραγματικά ήτανε για μένα μία μεγάλη άσκηση την σιγή να μην τη μεταφράσω μουσικά απλοϊκά σε μορφή παύσεων, αλλά, αφενός με την οικονομία του μουσικού κειμένου, και αφετέρου με την συγκέντρωση στο ουσιαστικό, όπου ο Paul Celan είναι μάστορας.
- E: Πως εκδηλώνετε αναλυτικά η μελοποίηση;
- A: Διανύσα διαφορετικούς δρόμους: Στο "Der Schweigestoss" η φωνή προσπαθεί συνεχώς να μιλήσει, προφέροντας η τραγουδώντας μόνο σύμφωνα, μέχρι να ακουστεί τελικά ολόκληρη η φράση. Στο "Heddergemüt" άφησα να επαναληφθούν τμήματα φράσεων το οποίο είναι σπάνιο στις σύγχρονες μελοποιήσεις. Διαφορετικές αποχρώσεις τον φωνηέντων χρησιμοποίησα στο "In den Geräuschen". Από μορφολογική άποψη είναι τα "Redewände" παραλλαγές σε ένα υλικό (= Material, αντί θέματος), εκείνου του υλικού που είναι κοινό σε όλα τα τραγούδια: μια δωδεκάφθογγη σειρά, χωρίς το σολ και το ντο δίεση. Εκεί χρησιμοποιείται και το τρίτο πεντάλ σαν αποθήκη τον δέκα φθόγγων σε όλη την έκταση του πιάνου. Στο "Tagbewurf" τέλος, το μισό κείμενο ομιλείται μόνο.
- E: Η καθαρή προφορά παίζει ένα σημαντικό ρόλο...
- A: Συνήθως τοποθετούνται στις μελοποιήσεις οι νότες κάτω από τα φωνήεντα, και η ακρηβής προφορά των συμφώνων, στην τοποθέτηση και διάρκεια, αφήνεται ελεύθερη στον εκτελεστή. Αυτή την ελευθερία την απέφυγα σχεδόν εντελώς και η προφορά είναι σημειωμένη με ακρίβεια.
- E: Δεν δημιουργείται έτσι κάτι τεχνητό;
- A: Αυτή η ακρίβεια της προφοράς βασίζεται στη κανονική προφορά, και δεν πρέπει να φαίνεται ξένη στην εκτέλεση. Εξάλλου κάθε μελοποίηση ενέχει ένα "στιλιζάρισμα".
- E: Εμπνευστήκατε από την ίδια τη φωνή του Paul Celan σε αναγνώσματα στο ραδιόφωνο;
- A: Ο Paul Celan είναι ένας σπουδαίος αναγνώστης. Οι ηθοποιοί θα μπορούσαν να κάνουν μάθημα εκφώνησης μαζί του. Κάθε σύμφωνο ακούγεται καθαρά με μια αφάνταχτη αλλά με συγκεκριμένη έννοια. Στη εκφώνηση φαίνεται, όπως και στη ποίησή, ότι βρήκε την λέξη μετά από μακριά αναζήτηση. Αυτό με ώθησε να χειριστώ με πολύ ακρίβεια όλα τα τμήματα κάθε λέξης.
- E: Δεν μένει πολύ περιθώριο για την ερμηνεία...
- A: Δεν πρέπει να ερμηνευτούν τα τραγούδια, αλλά το περιεχόμενο να εκφωνηθεί αναλόγως, λάθος θα ήταν άμα λέγαμε να τραγουδηθεί.